

การใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช Use of The Library of The Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation.

รัตนารณณ์ สืบสนิท¹ และจุฑารัตน์ ศรารณะวงศ์²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะความต้องการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 350 คน และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ และเข้าใช้ห้องสมุดนานๆ ครั้ง โดยใช้ห้องสมุดเมื่อต้องการค้นคว้าข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้สื่อตีพิมพ์ภาษาไทยประเภทหนังสือสาขาความรู้ทั่วไปและใช้เนื้อหาป่าไม้สาขาการทำและใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ส่วนใหญ่ใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศด้วยการสอบถามบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ สำหรับปัญหาอุปสรรคการใช้ห้องสมุด คือ มีพื้นที่คับแคบ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ทันสมัย เครื่องคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพต่ำ ไม่มีบริการถ่ายเอกสาร บุคลากรมีจำนวนน้อย และผู้ใช้ไม่มีเวลาเข้าห้องสมุด

ข้อเสนอแนะด้านความต้องการที่มีมากที่สุด ได้แก่ ห้องสมุดควรมีบรรยากาศผ่อนคลาย มีมุมพักผ่อนหย่อนใจ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศ ภาควิชาสารนิเทศศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มีระบบเครือข่ายที่รวดเร็วและเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพ มีบริการฐานข้อมูลออนไลน์ บุคลากรควรมีใจรักในงานบริการและมีความรู้ทางด้านสาขาป่าไม้

คำสำคัญ : การใช้ห้องสมุด, ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ป่าไม้

Abstract

The objectives of this research were to study the use of the library at the Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation (DNP), and to study the obstacles, requirements in using the library. A mixed method approach was applied to this research. To gain the quantitative data, from the samples of 350 DNP personnel. To obtain the qualitative data, an in-depth interview from the samples of 10 DNP personnel. The obtained data was statistically analyzed and presented as percentage mean and standard deviation

According to the research findings, the library users mostly used the library for studying and enhancing their knowledge but they rarely used it. The library was utilized for seeking the information. The printed media and information resources in Thai language were mainly used in the types of general books. The contents of general knowledge and forest fields; forestry and forest utilization, were used. Most samples used the services of the enquiry and searching, and reached the information resources through the librarians and staff.

The user' obstacles in using the library were the narrow space, out-of-date information resources, low-performance computers, none of photocopy service, a few personnel, and no time to enter to the library of the users.

The highest scored requirements found from the study were relaxed atmosphere library; recreational area; up-to-date information resources; fast network and high- performance computers, online database service, and personnel having service-mind and knowledge in forest field.

Keywords : Library use, The library of The Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, Forest and Forestry

1. บทนำ

ห้องสมุดนับเป็นสถาบันเก่าแก่ที่สุดที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งจัดเก็บให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศ โดยทั่วไปห้องสมุดทำหน้าที่ในการคัดเลือก จัดหา จัดระบบ จัดเก็บ ให้บริการและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบและเนื้อหาต่างๆ โดยขึ้นอยู่กับประเภทของห้องสมุดซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ห้องสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุดเฉพาะ (นฤมล รักษาสุข, 2555)

ปัจจุบันพบว่า หน่วยงานของรัฐและเอกชน ต่างให้ความสำคัญต่อการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศซึ่งมีอยู่มากมาย รวมถึงการพยายามจัดให้มีแหล่งสารสนเทศเกิดขึ้นในองค์กร เรียกว่า ห้องสมุดเฉพาะ ซึ่งมีจัดตั้งขึ้นตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้นๆ บทบาทและภาระหน้าที่ที่สำคัญคือ จัดหาสารสนเทศเฉพาะด้านที่มีเนื้อหาทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ภายในหน่วยงาน โดยผู้ใช้สารสนเทศส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ นักวิจัย (ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553)

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เริ่มจัดตั้งห้องสมุดเฉพาะขึ้นเมื่อครั้งอยู่ภายใต้สังกัดกรมป่าไม้ โดยใช้ชื่อว่า ห้องสมุดกรมป่าไม้ ด้วยภารกิจของกรมป่าไม้ที่มีหน้าที่อารักขาคุ้มครองและจัดการทรัพยากรป่าไม้อันมีอาณาบริเวณกว้างถึง 187 ล้านไร่ การตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งความรู้ในการศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการป่าไม้ เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ และเป็นเครื่องมือของประชาชาติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมป่าไม้, 2539) จากการศึกษาเอกสารพบว่าไม่มีปี พ.ศ. ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าห้องสมุดก่อตั้งเมื่อใด แต่ปรากฏข้อมูลว่าแรกเริ่มสังกัด แผนกวนวิทยา กองค้นคว้า (เสริมสกุล บุญวิฑูรณ์ และ ดนยา คล้ายพุก, 2542) ซึ่งกองค้นคว้าจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2478 (กรมป่าไม้, 2539) ปัจจุบันงานที่เกี่ยวกับป่าเศรษฐกิจและงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครอง ได้ตั้งขึ้นเป็นกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (ราชกิจจานุเบกษา, 2545) ห้องสมุดกรมป่าไม้ ได้โอนมาสังกัดภายใต้กรมอุทยาน

แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และเปลี่ยนชื่อจากห้องสมุดกรมป่าไม้ เป็น ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นับตั้งแต่จัดตั้งมาเป็นระยะเวลารวม 89 ปี มีเพียงการ ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติของหน่วยงานราชการ กรณีศึกษาห้องสมุดกรมป่าไม้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติสำหรับหน่วยงานราชการ (พฤทธ์ กฤติยภิชาติกุล, 2546) แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆ ของการ ดำเนินงานให้บริการห้องสมุด การใช้ห้องสมุดของบุคลากร รวมถึงปัญหาอุปสรรค ต่างๆ เพื่อประเมินประสิทธิภาพและพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของห้องสมุด ซึ่งในระยะเวลาที่ยาวนานนับ 80 กว่าปีนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและม ีความสนใจที่จะศึกษาการใช้ห้องสมุด ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านความ ต้องการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติฯ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาเป็นแนวทาง ในการวางแผนเพื่อพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการจัดบริการ ให้ได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ให้เกิดการใช้งานทรัพยากรสารสนเทศด้าน ป่าไม้ได้อย่างคุ้มค่า และเพื่อให้การดำเนินงานห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติฯ มี ความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ ที่ สำคัญเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในการให้บริการของห้องสมุดเฉพาะต่อผู้ใช้งาน ภายในและภายนอกองค์กร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการใช้ห้องสมุดของบุคลากร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านความต้องการใช้ ห้องสมุดของบุคลากรกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

3. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ต้องการศึกษา คือ บุคลากรกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชประกอบด้วย ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ที่ ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,765 คน

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านสภาพการใช้ห้องสมุด ปัญหาอุปสรรคในการใช้ห้องสมุด และข้อเสนอแนะด้านความต้องการใช้ห้องสมุด โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบให้เลือกหลายคำตอบ คำตอบเดียว คำถามปลายเปิด และข้อคำถามแบบ Likert Scale เป็นอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (ประคอง กรรณสูตร, 2542) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการใช้สูตรในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (alpha coefficient) ของครอนบาค (สรชัย พิศาลบุตร, 2553) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้งานห้องสมุด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.920 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ห้องสมุด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.932 และแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาใช้ห้องสมุดกรมฯ เป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-Administered Questionnaire) ระหว่างวันที่ 1-28 กุมภาพันธ์ 2558 ได้รับแบบสอบถามกลับมา 350 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูปคำนวณหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอผลข้อมูลด้วยตารางไขว้ (Cross Tabulation)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความต้องการใช้ห้องสมุด เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีติดต่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ใช้การบันทึกเสียงและใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 1 ชั่วโมงต่อคน ระหว่างวันที่ 1 - 28 กุมภาพันธ์ 2558 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มความหมายแยกออกเป็นประเด็นหัวข้อด้านความต้องการใช้ห้องสมุดด้านอาคารและบรรยากาศห้องสมุด ทรัพยากรสารสนเทศ เทคโนโลยีบริการห้องสมุด และบุคลากรห้องสมุด

นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งหมดมาบูรณาการกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อนำเสนอผลวิจัย

5. ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.1 ด้านสภาพการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

วัตถุประสงค์การใช้ห้องสมุด ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.00) ใช้ห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ทั้งนี้เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่สำคัญในกรมฯ ซึ่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย จึงเป็นแหล่งค้นคว้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้เพิ่มเติมทั้งในด้านสาขาวิชาการป่าไม้และด้านความรู้ทั่วไป

ความถี่และช่วงเวลาในการใช้ห้องสมุด ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.00) ใช้ห้องสมุดนานๆ ครั้ง รองลงมา (ร้อยละ 53.40) ใช้เมื่อต้องการค้นคว้าข้อมูล ซึ่งอาจเป็นเพราะภาระงานในหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องทำประจำวัน หรืออาจต้องประจำที่หน่วยงานเพื่อให้บริการแก่ประชาชน จึงไม่มีเวลาเข้าใช้ห้องสมุด ดังนั้นเมื่อต้องการข้อมูลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงมีการเข้าใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล

ประเภททรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.70) ใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือทั่วไป อาจเป็นเพราะหนังสือทั่วไปเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่มีเป็นจำนวนมากในห้องสมุดและสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีเนื้อหาที่หลากหลาย

รูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.70) ใช้ทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบสื่อตีพิมพ์ที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะทรัพยากรสารสนเทศภายในห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวนมากเป็นสื่อตีพิมพ์ จึงมีการใช้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

ภาษาสารสนเทศ ส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรสารสนเทศภาษาไทย (ร้อยละ 94.90) ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดมีภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศ (19,811 เล่ม : 3,757 เล่ม) และบุคลากรกรมฯ มีทักษะความชำนาญในการอ่านภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศ

บริการห้องสมุดที่ใช้ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.90) ใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เพราะว่า ผู้ใช้เป็นบุคลากรที่ต้องทำงานประจำ จึงไม่มีเวลา

ในการค้นคว้าด้วยตนเองจึงมักใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าเพื่อให้บรรณารักษ์ค้นให้ อีกทั้งช่วยให้การค้นหาข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น

เนื้อหาสาขาวิชาที่ใช้ ส่วนใหญ่(ร้อยละ 85.40) ใช้เนื้อหาสาขาความรู้ทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะห้องสมุดกรมฯ เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่หลากหลายสาขา แต่ความรู้ด้านวิชาการป่าไม้มีการเก็บรวบรวมและให้บริการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละภารกิจของกรมฯ และยังมีห้องสมุดภายในกรมฯ อีก 2 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดสำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช และห้องสมุดพฤกษศาสตร์ ซึ่งจัดเก็บเฉพาะด้านป่าไม้นั้นๆ ไม่มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในด้านอื่น ดังนั้นผู้ใช้ส่วนใหญ่จึงใช้เนื้อหาสาขาทั่วไป

เนื้อหาสาขาวิชาป่าไม้ที่ใช้ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.00) ใช้สาขาการทำและใช้ประโยชน์จากผลิตผลป่าไม้ทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากในสาขานี้เป็นสาขาย่อยของสาขาด้านป่าไม้ทั่วไป บุคลากรส่วนใหญ่ในกรมฯ ต้องใช้ความรู้ในสาขานี้เป็นพื้นฐานในการทำงาน

วิธีการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอบถามบรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 74.60) ที่เป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะการสอบถามจะได้คำตอบที่รวดเร็ว และง่ายต่อการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

5.2 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลาง ซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= 3.11) คือ มีพื้นที่คับแคบ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ห้องสมุดมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถจะเพิ่มพื้นที่ให้กว้างขวางได้ เนื่องจากกรมฯ มีหน่วยงานในสังกัดจำนวนมาก และอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน จึงทำให้พื้นที่ในการทำงานของแต่ละหน่วยงานมีจำกัด และพบว่า กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาระดับมาก (=4.11) คือ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก อาจเป็นเพราะเดิมพื้นที่ของห้องสมุดเป็นห้องที่จัดสร้างและออกแบบมาเพื่อเป็นห้องพิพิธภัณฑฯ จึงไม่ได้มีการวางระบบถ่ายเทอากาศไว้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานห้องสมุด อีกทั้งมีกลิ่นอับชื้นและฝุ่นของหนังสือเก่า

ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลางซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= 2.98$) คือ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ทันสมัย ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า งบประมาณในการจัดหาไม่น้อย โดยมีงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประมาณ 160,000 บาทต่อปี และได้รับจัดสรรงบประมาณจัดหาเท่าเดิม ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา จึงจัดหาได้ไม่ทันสมัยหรือเป็นปัจจุบันได้

ด้านเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลาง ซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= 3.15$) คือ เครื่องคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพต่ำ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะงบประมาณในด้านการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีของห้องสมุดมีจำกัด ไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องใหม่ เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงเร็ว และมีข้อจำกัดด้านนโยบายการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จัดหาทดแทนเมื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีมีอายุการใช้งานเกิน 5 ปี

ด้านบริการของห้องสมุด ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลางซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= 3.11$) คือ ไม่มีบริการถ่ายเอกสารที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะเมื่อต้องการข้อมูลเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งไม่จำเป็นต้องยืม ผู้ใช้ต้องนำหนังสือไปถ่ายเอกสารเอง และร้านถ่ายเอกสารในกรมฯ มีเพียงแห่งเดียว จึงทำให้ไม่สะดวกในการใช้บริการ และพบว่า กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาระดับมาก คือ การประชาสัมพันธ์ห้องสมุดน้อยเกินไป ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรของห้องสมุดขาดทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ ประกอบกับภาระงานที่รับผิดชอบมีจำนวนมากและบุคลากรมีจำนวนน้อย จึงยังไม่สามารถจัดการประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุม

ด้านบุคลากรของห้องสมุด ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลางซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= 2.86$) คือ บุคลากรมีจำนวนน้อย ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านกรอบอัตราตำแหน่งซึ่งบุคลากรของห้องสมุดเป็นกลุ่มตำแหน่งสายสนับสนุนจึงไม่ได้รับการจัดสรรตำแหน่งเพิ่มขึ้น และยังพบว่า กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรขาดความรู้ในสาขาวิชาป่าไม้ ($= 3.33$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรของห้องสมุดมีวุฒิทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ไม่มีตำแหน่งนักเอกสารสนเทศทางด้านป่าไม้โดยตรง

ด้านผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคระดับกลางซึ่งปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= 3.01$) คือ ไม่มีเวลาเข้าใช้ห้องสมุด ที่เป็นเช่นนี้อาจ

เป็นเพราะหน้าที่ความรับผิดชอบและภาระงานประจำของบุคลากรกรมฯ จึงไม่มีเวลามากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องนี้ในการศึกษาความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุดซึ่งพบว่าเข้าใช้นานๆ ครั้ง และเข้าใช้เมื่อต้องการค้นคว้าข้อมูล

5.3 ความต้องการด้านการใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.70) ($n = 3$) ต้องการ คือ จัดให้มีบรรยากาศผ่อนคลาย โดยควรมีมุมพักผ่อน เช่น มุมกาแฟ มุมสวนหย่อม รongลงมา (ร้อยละ 42.30) ($n=3$) ควรมีเฟอร์นิเจอร์ที่มีความทันสมัยและดึงดูดใจ ควรมีมุมส่วนตัวเพื่อการค้นคว้าเฉพาะบุคคล และ(ร้อยละ 52.60) ($n = 2$) ห้องสมุดควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ไปมาสะดวก รวมทั้ง(ร้อยละ 0.80) ($n = 4$) ควรมีห้องมัลติมีเดีย ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าห้องสมุดมีลักษณะของห้องสมุดในยุคเก่า ไม่มีการปรับปรุงและตกแต่งใหม่ให้มีความทันสมัย อีกทั้งกรมฯ มีเนื้อที่และบริเวณกว้างขวาง ในขณะที่ห้องสมุดตั้งอยู่บริเวณส่วนหน้า ในขณะที่หน่วยงานส่วนใหญ่อยู่ข้างในซึ่งไกลจากห้องสมุด จึงทำให้ไม่สะดวกในการเข้าใช้ห้องสมุด รวมถึงการปรับปรุงให้มีมุมส่วนตัวและห้องมัลติมีเดียเพื่อให้รองรับกับสื่อสารสนเทศในปัจจุบัน

ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.70) ($n = 1$) ต้องการ คือ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาที่ทันสมัยมากกว่านี้ และผู้ตอบ ($n = 6$) ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ และเอกสารพัฒนาการของกรมฯ รวมทั้งสารสนเทศเฉพาะด้านป่าไม้ทั้งหมด และผู้ตอบ ($n = 4$) ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ที่พบเช่นนี้อาจเพราะเป็นด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศจำนวนน้อย ทำให้ไม่สามารถจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยได้ รวมถึงไม่สามารถจัดหาทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีราคาสูงมาให้บริการได้ ส่วนการจัดหาข้อมูลประวัติของกรมฯ เนื่องจากห้องสมุดกรมฯ มีหน้าที่จัดเก็บรวบรวมสารสนเทศของกรมฯ อยู่แล้ว ดังนั้น จึงควรทำหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลประวัติเกี่ยวกับกรมฯ รวมถึงสารสนเทศทางด้านป่าไม้ทั้งหมดให้ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญและครบทุกด้านของกรมฯ และผลการวิจัยยังพบอีกว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 99.40) ต้องการด้านทรัพยากรสารสนเทศเนื้อหาด้านป่าไม้ สาขา

วนผลิตภัณฑ์ การแปรรูปไม้และการนำไปใช้ประโยชน์ และสาขาเศรษฐกิจและสังคมการป่าไม้ระดับชาติเท่ากัน ที่พบเช่นนี้ อาจเป็นเพราะปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้จำนวนมาก และการดูแลรักษาป่าไม้ในระดับชาติ เป็นภารกิจหลักที่สำคัญของกรมฯ

ด้านเทคโนโลยี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.30) ($n = 2$) ต้องการระบบเครือข่ายที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะห้องสมุดมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยี เนื่องจากไม่มีการจัดสรรงบประมาณประจำปีด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีให้แก่ห้องสมุดโดยตรง

ด้านบริการของห้องสมุดที่ต้องการให้มีบริการเพิ่มเติม ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.00) ($n = 2$) ต้องการบริการฐานข้อมูลออนไลน์ ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะเนื่องจากยังไม่เคยมีฐานข้อมูลออนไลน์ให้บริการภายในห้องสมุด ทั้งนี้ เพราะไม่มีงบประมาณในการจัดหา และฐานข้อมูลออนไลน์มีราคาสูง

ด้านบุคลากรของห้องสมุด ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.10) ($n = 2$) ต้องการให้รักในงานบริการ (Service Mind) ที่พบเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อบุคลากรห้องสมุดมีใจรักในงานบริการแล้ว จะทำให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้บริการที่ดีแก่บุคคลภายในและภายนอกจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อห้องสมุด และผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจ ผลการวิจัยยังพบอีกว่าผู้ตอบ ($n = 6$) ต้องการให้บุคลากรห้องสมุดมีความรู้ด้านวิชาการป่าไม้เนื่องจากเป็นห้องสมุดเฉพาะด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่าปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากรห้องสมุดคือ บุคลากรขาดความรู้ในสาขาวิชาป่าไม้ ที่พบเช่นนี้เพราะเมื่อบุคลากรห้องสมุดมีความรู้ในด้านวิชาป่าไม้แล้วย่อมจะช่วยให้การบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และสามารถแนะนำแหล่งสารสนเทศทางด้านป่าไม้ให้แก่ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการเพิ่มมากขึ้น

6. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ใช้ข้อมูลสารสนเทศเชิงลึก พบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้และเข้าใช้ห้องสมุดนานๆ ครั้ง โดยเข้าใช้เมื่อต้องการค้นคว้าข้อมูลและใช้สื่อตีพิมพ์ภาษาไทยประเภทหนังสือสาขาความรู้ทั่วไปและใช้เนื้อหาป่าไม้สาขาการทำและใช้

ประโยชน์จากป่าไม้ ส่วนใหญ่ใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศด้วยการสอบถามบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ สำหรับปัญหาอุปสรรคการใช้ห้องสมุด คือ ห้องสมุดมีพื้นที่คับแคบ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ทันสมัย เครื่องคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพต่ำ ไม่มีบริการถ่ายเอกสาร บุคลากรมีจำนวนน้อยและขาดความรู้ทางด้านป่าไม้ และผู้ใช้ไม่มีเวลาเข้าห้องสมุด ข้อเสนอแนะด้านความต้องการที่มีมากที่สุด ได้แก่ ห้องสมุดควรมีบรรยากาศผ่อนคลาย มีมุมพักผ่อนหย่อนใจ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย มีระบบเครือข่ายที่รวดเร็วและเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพ มีบริการฐานข้อมูลออนไลน์ บุคลากรควรมีใจรักในงานบริการและมีความรู้ทางด้านสาขาป่าไม้

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชในการนำไปใช้เพื่อวางแผนในการพัฒนาปรับปรุงต่อไป อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ศึกษากลุ่มผู้ใช้ในภาพรวม ดังนั้น การวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการใช้ห้องสมุดเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้เฉพาะกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การศึกษาความต้องการใช้บริการของกลุ่มนักวิชาการป่าไม้ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลวิจัยที่สามารถนำไปปรับปรุงการบริการตอบสนองเฉพาะกลุ่มนักวิชาการป่าไม้ได้อย่างแท้จริง และควรศึกษาสมรรถนะของผู้ให้บริการสารสนเทศทางด้านป่าไม้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการสารสนเทศทางด้านป่าไม้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2539). **100 ปี กรมป่าไม้**. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.
- ชญาภรณ์ กุลนิตติ. (2553). **สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นฤมล รักษาสุข. (2555). “แหล่งสารสนเทศ” ใน ประมวลสาระชุดวิชา 13733 ผู้ใช้และการบริการสารสนเทศหน่วยที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประคอง กรรณสูตร. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พญฤทธิ์ กฤติยาภิชาติกุล. (2546). **การพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติของหน่วยงานราชการ กรณีศึกษาห้องสมุดกรมป่าไม้**. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการระบบสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2545). เล่มที่ 19 ตอนที่ 99ก, 1-13.
- สรชัย พิศาลบุตร. (2553). **การสร้างและประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม**. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์.
- เสริมสกุล บุญทวีคุณ และ ดนยา คล้ายพุก. (2542). **ห้องสมุดกรมป่าไม้**. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.